

GERARD CAMPERROS

101

**curiositats
DE LES
GAVARRES**

ALBERT VILAR

101 curiositats de les Gavarres

Primera edició: juny del 2023

© Albert Vilar Massó, dels textos
© Pau Presas i Bertran, de la presentació
© Josep Matas, del pròleg
© de les fotografies: diversos autors

© Editorial Efadós, d'aquesta edició
Carrer d'Edison, 3 · Nau A
Polígon industrial les Torreneres
08754 El Papiol (Baix Llobregat)
Telèfon 93 673 12 12
efados@efados.cat
www.efados.cat

© Editorial Efadós, de la col·lecció
KM 0® PRODUCTE LOCAL

Coordinació editorial:
Isabel Grabulosa

Amb el suport de:

Amb la participació de:

Amb la col·laboració de:

Ajuntament de Cassà de la Selva
Ajuntament de Llagostera

Assessorament lingüístic:

Elisabet Kamal Boix

Fotografia de la portada:

Gerard Campderrós

Abreviacions:

AMLLA: Arxiu Municipal de Llagostera
AVM: Albert Vilar Massó

ISBN 978-84-19736-03-1

DL B-9071-2023

Imprès a Catalunya

Tota forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb l'autorització dels seus titulars, salvant l'excepció prevista per la llei. Si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra, dirigiu-vos a CEDRO (Centre Espanyol de Drets Reprogràfics) - www.cedro.org

Índex

Presentació	9
Pròleg	11
Introducció.....	15
1. El massís del suro	19
2. El vent fred de les Gavarres.....	21
3. El radar de Puig d'Arques	23
4. El cul de la lleona	25
5. L'escriptor Josep Pla.....	27
6. El primer pessebre vivent.....	29
7. La vall de la terra de vins.....	31
8. El Consorci de les Gavarres.....	35
9. El cartellista Emili Vilà.....	37
10. El port de les Gavarres	39
11. Cinc aqüeductes i un estany desguassat.....	41
12. Casa Negre, sífó i gasosa	43
13. Pioner del cinema empordanès.....	45
14. Fonts dolces, de ferro i <i>picants</i>	47
15. El gran pulmó verd gironí	51
16. L'equip degà del futbol català.....	53
17. El recuit de l'Empordà.....	55
18. La flora i la fauna més singulars	57
19. La pedra feta de nummulits.....	59
20. Àrea industrial de primer ordre	61
21. Els clots de Sant Julià.....	63
22. Banyar-se a la Costa Brava	67
23. L'escriptora Mercè Rodoreda	69
24. L'ermita de Sant Cristòfol del Bosc.....	71
25. L'anella de les Gavarres.....	73
26. El municipi amb el nom més llarg de Catalunya.....	75
27. L'escriptor Miquel Pairolí.....	77
28. La capital de la ceràmica	79
29. Gastronomia rica i variada	83
30. Art a favor de les Gavarres.....	84

31. La vall de Sant Daniel	87	67. Sortida al mar amb llegendes	169
32. De Fundació Niebla a Alzueta Gallery.....	89	68. El monestir de Sant Miquel	171
33. La revolta de les dones	91	69. El pedagog Pere Rosselló	173
34. L'industrial Enric Vincke	93	70. Castell verge per decisió popular	175
35. Viatge al món medieval.....	95	71. El crim del rector de Fitor.....	179
36. El matrimoni Woevodsky i Cap Roig.....	97	72. El santuari on es van casar Dalí i Gala	181
37. Els monuments megalítics	101	73. Gran centre lúdic i comercial.....	183
38. Els arbres monumentals.....	103	74. L'arxiver publicista	185
39. Afloraments de basalt	105	75. El surolí i xiprers, amor i pelegrins	187
40. El riu de les Gavarres	107	76. El Casino Llagosterenc	189
41. La flora invasora	109	77. Les guerres de les illes Formigues	191
42. Conjunt monumental de Sant Sebastià	111	78. Sardana selvatana o empordanesa?	195
43. El xuixo, el dolç de Girona.....	113	79. El casal castell de Caramany.....	197
44. La festa de Carnaval	117	80. Art contemporani a l'aire lliure	199
45. El retaule gòtic que no va marxar	119	81. Brunyols, dolç empordanès	201
46. El camp d'aviació de la Guerra Civil	121	82. Girona, Temps de Flors.....	203
47. Aigua de Salenys, la de les Gavarres	123	83. L'aplec de Sant Cebrià dels Aills.....	205
48. El castell de Peratallada	125	84. La masia mudada a hotel de luxe	207
49. Els germans Roca.....	127	85. L'urbs de s'Agaró i l'Hostal de La Gavina	211
50. Museus monogràfics	131	86. Dues cobles centenàries	213
51. El llinatge noble dels Cruïlles	133	87. Un dels molts castells del bisbat.....	215
52. La gran nit dels músics	135	88. Nexes, el primer viver d'empreses	217
53. L'innovador de les Escoles Industrials	137	89. L'arquitecte del noucentisme	219
54. 39.000 porcs a la setmana	139	90. La roca de les 30 creus.....	221
55. Bisbalenc o rus? Càntir o galetes?	141	91. Vuit cognoms i joc de trons	223
56. 50 km de carril bici.....	143	92. Patrimoni cultural	314
57. Torre Valentina, record pirata.....	147	93. Les mines de galena i ferro.....	318
58. Llagosta de mar a un poble interior.....	149	94. El cant de les havaneres	322
59. Museu de la Màgia de l'il·lusionista Xevi	151	95. L'isard blanc i el llop alpi.....	326
60. Miquel Torroella, el cronista del massís	153	96. La travessada de les Gavarres	328
61. La catedral de Girona	155	97. Can Caciques, memòria viva.....	332
62. L'esperantista Frederic Pujulà	157	98. Els festivals de música.....	336
63. De Fanals d'Amunt a Platja d'Aro	159	99. Les mosques i altres llegendes.....	340
64. Defensant la memòria oral	163	100. Caminada Isabel Vila.....	344
65. Una indústria modernista.....	165	101. Estrelles culinàries.....	247
66. La Cíbele gironina.....	167		

Presentació

Un espai amb història, i històries

Pau Presas i Bertran, president del Consorci de les Gavarres

Quan parlem de les Gavarres, el primer que ens ve al cap és una imatge de boscos i muntanyes; i sovint també experiències viscudes: camina- des, bolets, allà on es van viure o encara es viuen jornals de treball, llocs d'esbarjo, esport i descon- nexió... Racons bonics i especials.

És que les Gavarres són essencialment això, un entorn que des de temps immemorials ha estat habitat i treballat per les persones, i aquest fet el converteix en un espai natural magnífic amb història, i històries.

Precisament això és el que fa que les Gavarres siguin especials, i que quan parlem d'aquest mas- sís parlem d'història, d'art, de crims, de guerres, de llegendes, de música, de suro, d'excursio- nisme, de gastronomia, de vi, de mar, d'oficis que s'han perdut, de fauna, de boscos, de monuments megalítics, de biodiversitat; tot

a la vegada i concentrat en un mateix espai.

Les Gavarres són en bona mesura la suma d'una infinitat d'històries personals i col·lectives, de la gent que hi ha viscut o que ha transitat per aquest massís en al- gun moment de la seva vida; i, més enllà dels vestigis físics d'aquesta presència, el que se'n conserva sobretot és aquest patrimoni immaterial que és la memòria, que s'entrellaça amb el patrimoni natural que dia a dia treballem per conservar i conèixer millor.

Per aquest motiu, iniciati- ves com la que es presenta en aquest llibre de recollir aquestes anècdotes, aquest coneixement, aquestes experiències viscudes al massís o al voltant són tan neces- sàries i alhora tan interessants, perquè per a les persones que tenim algun tipus de relació amb les Gavarres són històries que ens sentim nostres, i les que no les descobrim i així ja formen part també de la nostra vida.

Tram del camí de ronda de Platja d'Aro a Sant Antoni de Calonge.

Pròleg

Un territori que vol ser un parc natural

Josep Matas

Si des d'un avió que vola sobre les Gavarres el passatger mirés cap avall, no veuria pas unes muntanyes, sinó que descobriria una gran taca verda, una clapa de color verd fosc enmig d'una plana molt poblada i treballada, de carreteres, polígons, conreus i poblacions. La mateixa imatge es té des d'un d'aquests globus turístics que puguen per sobre dels mil metres. No semblen muntanyes el que queda a sota, de tan suaus com són les formes d'aquest massís, onades amables que des de Girona ciutat arriben fins a la costa, sense quasi interrupcions, un dels pocs grans boscos que queden a tocar del Mediterrani.

Potser per aquestes formes gens abruptes la relació entre les Gavarres i el seu entorn ha estat sempre, o quasi sempre, intensa. D'aquest territori gens agrest

abans se'n treia llenya, carbó, suro, ferro (sobretot a la part de Celrà i a Mont-ras), i també glaç (més aviat de pous situats al vessant nord), i encara calç (en especial a Fonteta-Peralta), escorça i vidre, i s'embotellava i es venia aigua (de Salenys, Sant Daniel i Madremanya), i rabasses per fer pipes. No acabaríem mai.

Tot això ja és història, és clar, però la proximitat de les Gavarres, la seva accessibilitat, segueix essent un gran valor, de manera que és ben fàcil enfilar-s'hi sense fer gaire esforç, començant a caminar des de la vall de Sant Daniel, o des de la Verneda, al terme de Cassà, o des de Quart, per la vall del Celrà, o agafant el camí ral a Fonteta i pujant cap a Fitor pel camí de la Lloreda, o des de Calonge per la conca del Tinar, o... Quim Paredes ha dibuixat les Gavarres com un gran gegant ajagut, enorme i afable, que tolera amablement que se li enfilin boletaires, caçadors, ciclistes, caminants de tota mena, corredors

La ceràmica és l'activitat econòmica principal de la Bisbal d'Empordà. A més, té un museu extraordinari.

GERARD CAMPDERÓS

i també (ai!) motoristes i automòbils, un gegant content de fer una funció important: abans proveir materials i avui ser, sobretot, un gran espai de lleure i de gaudi ben a l'abast de la gent que vivim al seu voltant, un territori que vol ser un parc natural.

El llibre que teniu a les mans parla del passat i del present d'aquest territori. Són 101 històries, triades d'entre les moltes que podrien ser, que conviden a passejar i a conèixer millor les Gavarres. Parlen de llocs i paisatges que van canviar radicalment durant el segle passat, quan les Gavarres es van despoblar i el bosc s'hi va anar fent més espès i silencios. Seguint aquesta idea de la vinculació i de la relació històrica i actual del massís amb el seu entorn, el llibre baixa a la plana i parla també de fets i de persones de la rodalia immediata. És una aportació més a la ja sortosament abundant bibliografia i als materials de difusió que expliquen com han estat i com és aquest territori discret, poc espectacular però ple d'espais i elements interessants.

El dibuix del gegant ajagut del qual abans us parlava el va dedicar l'autor a Joan Cals l'any 2002, quan el Consorci de les

Gavarres va concedir a aquest economista un premi per la seva defensa de les Gavarres, per haver impulsat els moviments socials que, ja a finals dels anys setanta del segle passat, en reivindicaven els valors i s'oposaven a l'obertura d'urbanitzacions i a altres amenaces. D'allò en fa quasi cinquanta anys i el marc legal i administratiu és avui més favorable a la preservació dels valors dels espais naturals que, no obstant això, sempre estan en risc. D'aquí la importància de llibres com aquest, que els fan conèixer millor, el primer pas per assegurar-ne la protecció, com la que es mereixen aquestes muntanyes amables i amigues. Bona lectura.

Vista aèria del nucli urbà de Madremanya, envoltat de camps de conreu. És un dels pobles que més bé conserven l'essència medieval.

GERARD CAMPERROS

Introducció

El massís, l'escola de la meua vida

Les Gavarres són part de la meua existència. Quan era petit, hi anava a jugar, allà a les roques Bacunals, a la muntanya de la Creu, amb la vila de Calonge als peus i delimitant-ne el nucli urbà amb la seva forma de peix. Però també aprofitava per anar-hi a caçar espàrrecs o bolets o a menjar cireres d'arboç.

Gràcies al mestre i erudit calongí Pere Caner, vaig aprendre a estimar-les. Caner me'n va ensenyar el ric patrimoni natural i cultural. Aquí, a la vall de Ruàs, vaig aprendre a excavar, a estimar el passat, la història i, al mateix temps, el meu poble, Calonge. Quants caps de setmana hi anàvem a excavar coves d'enterrament o algun jaciment iber o romà! Sense oblidar l'estima pel paisatge, tant la flora com la fauna. Quantes petjades d'animals marcades en el fang he

arribat a veure-hi! El massís es va convertir en l'escola de la meua vida, i va acabar marcant-me el que soc ara, un historiador enamorat del seu territori.

A més, amb en Caner, també fèiem excursions als municipis veïns. I sempre anava informat o, és clar, preguntava. Un coneixement d'aquest entorn que em va ajudar molt quan vaig començar a treballar com a periodista a la comarca del Baix Empordà. No sé si feia d'historiador periodista o de periodista historiador. Però aquest doble vessant em va ajudar molt a conèixer de primera mà tots els seus racons, fins al centre de les Gavarres, els Metges, on va néixer la meua àvia paterna, Vicenta Subirana Culubret, que no vaig arribar a conèixer.

Per tot això, quan se'm va oferir la possibilitat d'escriure aquest llibre no vaig poder dir que no. Era clar que era un llibre que podia escriure. Tot i això, era conscient que aquest llibre tenia espines. Primer, per decidir

El suro és l'escorça natural que produeix l'alzina surera, 'Quercus suber', i que només es troba a la Mediterrània occidental.